

BELVEDERE

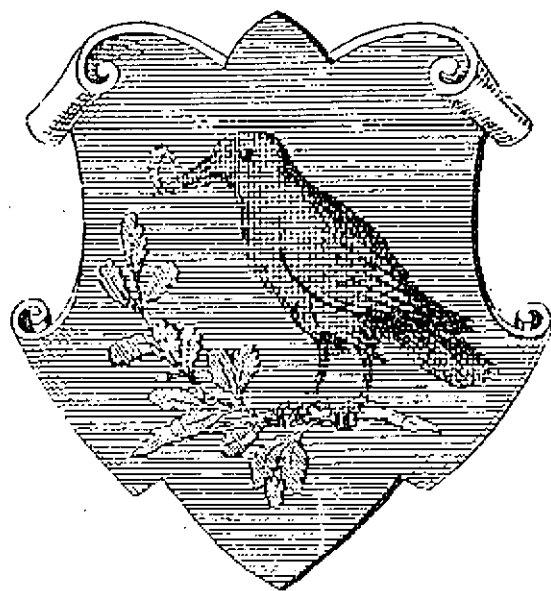
A JGYTF TÖRTÉNEŠZHALLGATÓINAK LAPJA

Szerkeszti: Annus Gábor, Kersner Ákos, Soós Mihály

„Legyünk optimisták?!”

Levél Marosvásárhelyről

Mátyás halálának 500. évfordulója

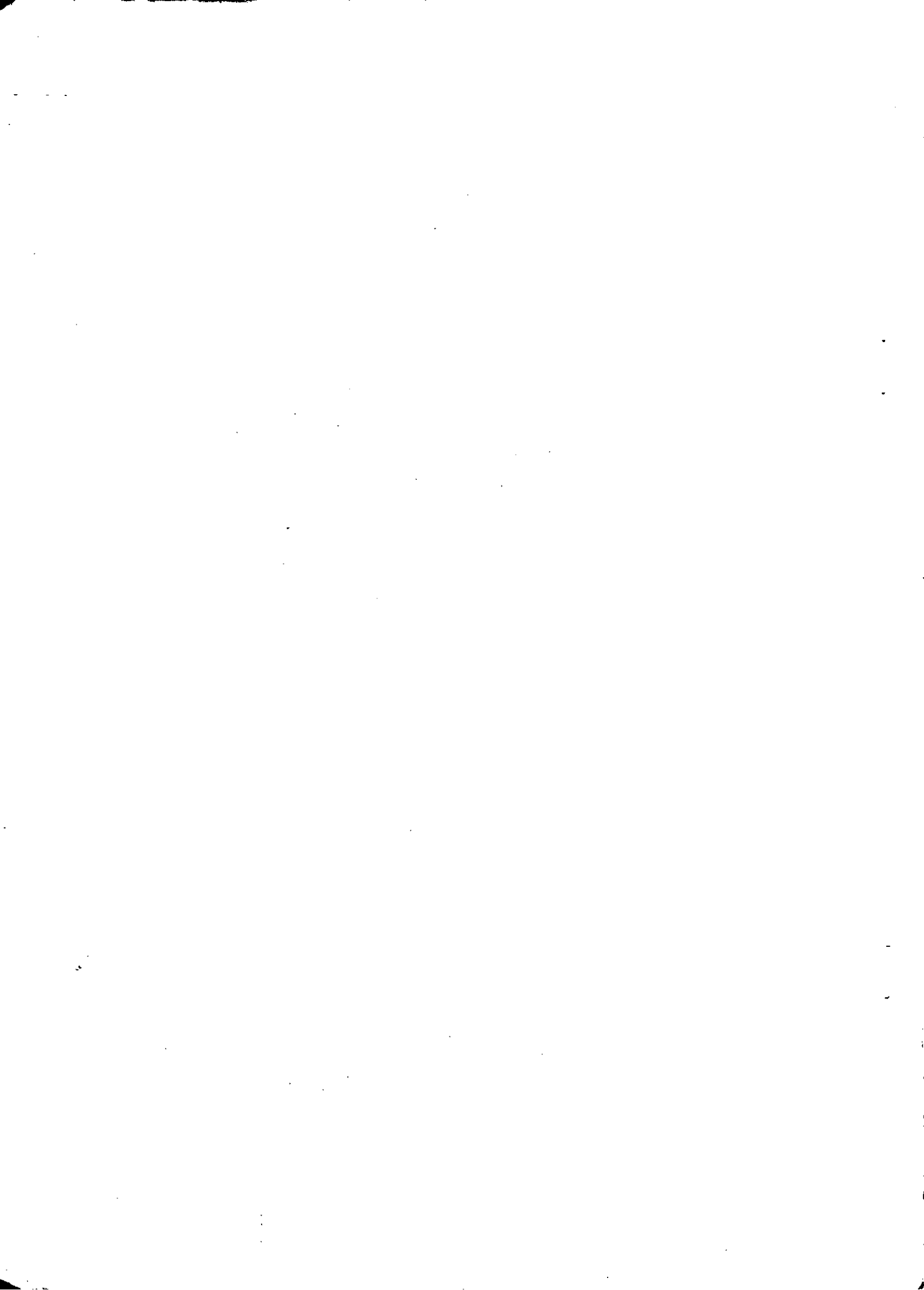

Hunyad vármegye

„Lázadás a Hatalom ellen”

Kersner Ákos

MCMXC Március

TARTALOM

II. évfolyam, 2. szám

1990. március

Ünnepek évada	3
---------------------	---

HAJDANI VÁRMEGYÉINK

Hunyad vármegye	4
-----------------------	---

ERDÉLY

HOLLÓSI ZSOLT: Levél Marosvásárhelyről	5
--	---

ANNUS GÁBOR: Mátyás király Szegeden	7
---	---

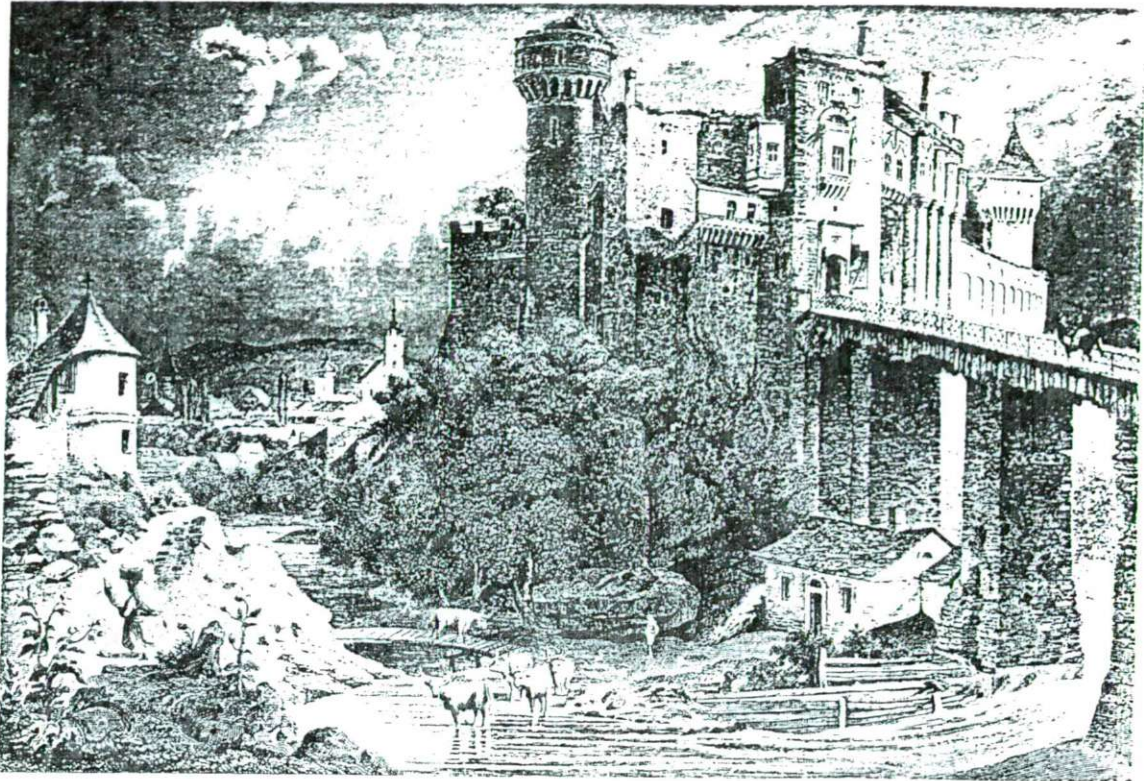
ALBERT GÁBOR: VII. Edward és az entente cordiale	10
--	----

KERSNER ÁKOS: "Felperzselt múlt és bizarr jövő"	13
---	----

TÉKA

Bray-Swanson-Farrington: Az Újvilág	17
---	----

Anekdotakincs	18
---------------------	----

VANDA BUDNYANÓ,

Kiadja: A szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
Történettudományi Tanszékének IV. Béla Köre
Kiadásért felel: Dr. Szegfű László
Megjelenik: 200 példányban

ÜNNEPEK ÉVADA

Ünnepek idejét éljük. Gyönyörű, szentséges ünnepeink évada a tavasz. Mindig is az volt; boldog forradalmunk és a Húsvét fénye avatta minden esztendőben széppé ezt az évszakot. Sokáig hallgathattak erről, vagy állíthatták az ellenkezőjét, nem hittük el. Egykori tavaszainkon csak a Tanácsköztársaság és a Felszabadulás dicsőségéről zengedezhettünk lelkes hangú hálaénekeket. Pedig már az enyhe szellő első fuvallatával mindig megérkezett március idusa. S e napról is megemlékeztünk "méltóképp", hiszen ez volt az ifjúság ünnepe, hát nem lehetett méltatás nélkül hagyni. Most, 1990-ben szabadon ünnepelhettünk március 15-én. Felemelt szívvel, a forradalom, a szabadság hőseire gondolva.

Am a naptár lapjai tovább peregnek, s újabb jeles dátumokhoz érünk. Április elején lesz 500 éve annak, hogy egyik legnagyobb királyunk, Hunyadi Mátyás örökre lehunyta szemét. Ebben az időszakban bizonyára méltatások tucatjai fognak megjelenni, s a róla megemlékezők száma is jóval több lesz, mint a korábbi években. Sokakkal ellentétben úgy látjuk, ez nem baj, sőt talán így természetes. Azonban elfeledkeznünk máskor sem szabad Mátyásról, hiszen uralkodása alatt Magyarország nemzetközi tekintélye jelentősen emelkedett, gazdasága és politikai rendje megerősödött. S amire most csak áhítózunk, az akkor valóság volt: hazánk Európához tartozott.

Hát igen, Európa! Talán a felé vezető út egyik legfontosabb állomása volt március 25. napja. Ez a nap, melyet a jelenkor avatott ünneppé. A magyar nép több mint négy évtized után először választhatott. Reméljük, mindenki kötelességének érezte, hogy az urnák elé járuljon, és okosan, belátása szerint döntsön. Nagy szükség van most erre a bölcsességre, higgadtságra s becsületességre. Felnőttként, önmagunk árnyékát átlépve kell cselekednünk, hogy mi is részesülhessünk a Húsvétok mindenkori ajándékában: a Feltámasztásban.

Hajdani vármegyéink

HUNYAD VÁRMEGYE

Hunyad vármegye hazánk leghegyesebb vármegyéi közé tartozott, amelyben az alacsony dombvidéktől az örök hóval fedett magashegységig a hegyképződés minden formája fellelhető volt. Három nagyobb folyó szelte át földjét: a Maros, a Fehér-Körös és a Zsil.

Aranybányászata, gazdag szénbányái országos jelentőségűek voltak. Az utolsó magyar (1910-es) népszámláláskor a 7809 km² területű vármegyének 340.000 lakosa volt. A nemzetiségek szerinti megoszlása: 15,5 %-a magyar, 80 %-a román, 2,8 %-a német, de elszórtan éltek még itt szlovákok, rutének, szerbek is.

1887. július 24-től a Magyar Történelmi Társulat kirándulást tett Hunyad vármegyében. A Déván tartott nagygyűlésükön Csánki Dezső ezekkel a szavakkal kezdte előadását: "Hunyad vármegye története idáig még nincsen megírva. De egy előkelő irodalmi társaság, elsőrangú tudósokkal élén, eltelve nemes ambícióval, -- évek óta fűrész és munkálkodik, czélul tűzve ki a megyére nézve is minden tudományok végcélját: az igazság felderítését. (...) Nyomaiban ma is bámulatra ragad az a régi civilizáció, mely itt, e megye területén virágzott. Később pedig, a középkorban egy európai hírű magyar hadvezér és államférfi származása, neve, működése, egész nagy alakja, valamint a magyarországi oláhság, ma rumenség története kapcsolódik egymásba a megye történetével. A tárgynak tehát nagy érdeke van, s ezért alkalmas arra is, hogy a mai társadalmat és politikát mozgató kérdésekkel hozassék összefüggésbe."

A magyar történészek legkiválóbbjai vettek részt a Társulat kirándulásán -- köztük Nagy Iván, Orbán Balázs, Márki Sándor, Borovszky Samu, Brassai Sámuel -- de a vármegye történetét feldolgozó monográfia megírására később egyikük sem vállalkozott.

HOLLÓSI ZSOLT:

Levél Marosvásárhelyről

Ez év januárjától Szeged erdélyi testvérvárosa Marosvásárhely. Az intézményesített kapcsolatot az élő, személyes kötődések, barátságok teszik valódivá. E kapcsolatokon keresztül kaphatunk igazi képet a forradalom utáni Erdély -- sajnos -- egyre sötétebb hétköznapijairól. Az itt következő levél a legszemélyesebb dokumentum, de éppen a személyes hang, a keresetlen szavak, a csapongó gondolatok teszik hitelessé. Egy vásárhelyi orvostanhallgató leveléből idézünk:

"(...) Nem tudom, hogyan formáljam, öntsem szavakba gondolataimat. Rengeteget szeretnék elmondani. Tudom, hogy érdekel minden, ami velünk történik, de én folyton magamról beszélek.

Elmondjam, hogy mi okozott törést bennem, miért veszítettem el az emberek iránti bizalmamat? Talán, egy év múlva egészen másképp fogok visszagondolni rá. Barátaim nem értenek meg, folyton azt hallok, "miért ragaszkodsz ahhoz, hogy itthon maradj?" Mert gyáva vagyok, és nem tudnám elviselni, hogy házátlannak bélyegezzének? Lehetséges, de idehaza is éppen eleget hallottam már azt, hogy "bozgor". Ahogy Tompa mondta, ki hazát cserél, szívet cseréljen.

Úgy állunk, hogy rengetegen elmentek és jelenleg is menni készülnek. Főleg fiatalok! Lehet, hogy nem érted meg! Vannak pillanatok, amikor én is ezt látom a legjobb megoldásnak, de a következő percben önmagammal kerülök szembe. Nem tudom tisztázni, mit is akarok. Mikor lesz vége a hazudozásoknak, az aljas rágalmaknak? Mikor érezhetem, hogy nem kisebbség közé tartozom, hanem ugyanolyan ember vagyok, mint a többiek.

Egyik tanárunk fogalmazott jól: a nacionalizmus a többség részéről elnyomást jelent, a kisebbség részéről fennmaradásért való küzdelmet. Érzem, hogy képes vagyok meggyűlölni őket, mert most már nyíltan éreztetik: utálnak a létezésünkért és jogos követeléseinkért. Hogyan lehet bízni egy olyan emberben, aki egyik szavával meghazudtolja a másikat? Az egyetemünkön egyébként semmi sem változott. A román kollégák megalakították az Egyetem¹isták Ligáját.

Olyan-"testvéri" kapcsolatban vagyunk, hogy meg sem hallgatnak bennünket. Az, hogy a marosvásárhelyi orvosi egyetem valamikor magyar tannyelvű volt, "sztálinista", "nacionalista" megnyilvánulás. Szerintük az a demokratikus, ha vegyes, román-magyar oktatású lenne. Nem számít, hogy az országban még öt orvosi egyetem van csak román tanítással. Teljesen "nacionalista" gondolat a paritás, a külön iskoláztatási szám, a magyar oktatás jogos követelése részünkről.

Már ultimátumot is benyújtottunk, bejelentettük, hogy ülősztrájkot kezdünk. De a tanügyminiszter-helyettes Demény Lajos lefújta minden tervünket. Bizalmat kért, hogy mindent megtesz az érdekében, és csak utolsó lépésként válasszuk a sztrájkot. (...) Már mindenki kedvetlen, bizalmatlan. Hol van a forradalom utáni felszabadult, örömteli hangulat? Hol van az a sokat hangoztatott testvéri érzés, amikor letépi a magyar feliratú hirdetések, bemázolják a magyar feliratú táblákat, sőt még a hősi halottainkat sem kímélik? Ez lenne az út Európa felé?

Legyünk optimisták?! Azt hiszem, még sok-sok víznek kell lefolynia a Maroson, míg itt a dolgok rendeződnek. Csak bírjuk kivárni!!! Tisztelem és becsülöm példaképeinket: Sütőt, Kányádit, Marosi Barnát, Markó Bélát és a többieket, csak hozzájuk hasonló erővel nem rendelkezem."

Marosvásárhely, 1990. március 1.

Lapzártakor hallottuk a szörnyű híreket Marosvásárhelyről. Amikor véres pogromok, szervezett magyar-vadászat történik, amikor Sütő Andrást, az erdélyi magyarság lelkiismeretét a -- vasgárdisták mai utódai által -- felbőszített tömeg brutálisan összeveri, akkor a józanelme megnémul. Legvéresebb sejtéseink következtek be...

ANNUS GÁBOR:

Mátyás király Szegeden

A Hunyadiak életében Szeged városának mindig nagy szerepe volt. Hunyadi János is ide gyűjtötte a seregét, és itt tanácskozott a nádorfehérvári diadal előtt. Fiát, Mátyást -- ha lehet -- még szorosabb szálak fűzték a városhoz.

1458 januárjában itt kötött egyezményt a királyi hatalomért vetélkedő két főúri blokk, a Garai-Újlaki liga és a Szilágyi-Hunyadi rokonság. Maga a tény, hogy a tárgyalásokra Szegeden került sor, már eleve az utóbbi csoport esélyeit mutatja, hiszen a város ekkor Szilágyi Mihály és Szilágyi Erzsébet kezén volt. A környéken a Hunyadiaknak jelentős birtokaik, a városban -- Reizner János szerint -- befolyásos rokonaik voltak.

Az egyezmény értelmében a Garai-Újlaki liga támogatja Mátyás királlyá koronázását, s ennek fejében megtarthatja pozícióit, és Mátyás feleségül veszi Garai nádor leányát. A szerződés aláírása után indult Szilágyi Mihály Budára 20 ezer lovasával, hogy Mátyást a Duna jegén királlyá kiáltassa.

A trón elfoglalása után az ifjú király azonnal felrúgott minden egyezményt, még Szilágyi Mihályt is eltávolította Budáról. Szegedre küldte, hogy készítsen elő egy törökellenes hadjáratot. Augusztus végén Mátyás is Szegedre jött, az időközben ellenszegülő Szilágyi Mihályt elfogatta, és Világos várába záratta. A téli országgyűlést is Szegedre hívatta össze, és 1458. december 23-tól 1459. január 29-ig maga is itt lakott.

Ezekben a hónapokban két diplomát is adott Szeged városának. Az 1458. augusztus 16-i, Budán kelt oklevelében az egyházkegyúri jogokról szól. Megerősíti a szegedi polgárokat szabad plébánosválasztási ("Hogy az plébánosságot szabadon azoknak akarják annak agyják Szegedön") és az ispotályok irányítását végző magisztrátus választási jogukban.

Az 1459. január 20-án, Szegeden kelt diplomájában Mátyás engedélyezi az alszegedieknek, hogy a Boldogságos Szűz kolostora előtt szerdánként szabad hetivásárt ("forum ebdomadaie liberum ... ante claustrum beate Marie virginis") tartsanak ugyanazokkal a jogokkal

és kedvezményekkel, mint minden más királyi városban. A Szűz Mária-kolostor az alsóvárosi -- későbbi ferences -- kolostorral azonosítható. A kolostor építése is Mátyás nevéhez fűződik. A hagyomány szerint 1468-ban kezdte építtetni, de életében nem tudta befejezni, ezért a szegedi polgárok segítségével hozták tető alá. A kolostor valójában már az 1450-es évek közepén-végén állt, amint az a 1459-es oklevélből kiderül. Mátyásnak tehát csak a kolostor kibővítésében lehetett szerepe.

1462-ben Mátyás ismét huzamosabb ideig tartózkodott Szegeden. Július végén érkezett ide, s hadai rendezése után, augusztus közepén indult a török ellen. Itt tartózkodásakor intézkedett Asszony-szállása kun pusztá használatáról. Megengedte a szegedieknek -- az apja és maga iránt tanúsított szolgálatkészség viszonzásaképpen --, hogy a pusztát kaszálóival együtt ugyanúgy használhassák, mint eddig. A pusztának a rideg állattartás miatt volt óriási jelentősége.

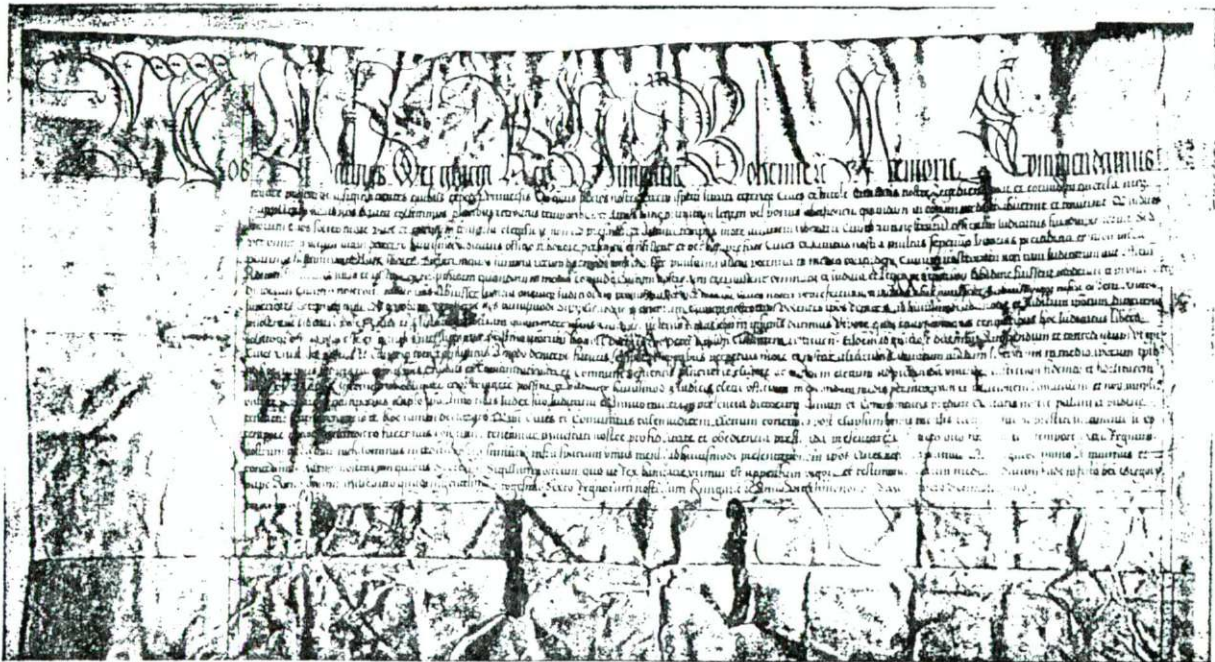
Három év múlva, 1465. januárjában Mátyás ismét Szegeden időzött, ahol főpapokkal és főurakkal (Janus Pannonius pécsi püspök, Szécsi Dénes esztergomi érsek, Ország Mihály stb.) királyi tanácsot tartott a haza közállapotairól.

Az 1473-ban kiadott oklevelében elrendelte -- "tekintetbe vévén a mi híveinknek, Szeged városa értelmes és gondos polgárainak ... azon hív szolgálatait, melyeket ... sokféleképpen tanúsítottak és teljesítettek" --, hogy a Duna-Tisza között fekvő összes pusztákat, melyek "homok"-nak neveztetnek, a szegediek a kunokkal együtt közösen használhatják.

1475 októberében jött ismét Szegedre Mátyás. Október 25-én, Szent Demeter egyháza védőszentjének elő ünnepén "bement volna a nagymisére, és látta volna, hogy nem igen jeles casula avagy mise-mondó ruha volna a plébánoson, ... mindjárt levoná az ő felső ruháját, és az oltárra offerálá azt, hogy Szent Demeternek casulát csinálnának belőle". A kazula ma is megvan; hogy Mátyáshoz köze volna, nem bizonyítható, és nem is cáfolható.

Láthatjuk, hogy Mátyás milyen kitüntetett figyelemmel viseltetett Szeged városa iránt. Hogy ez a figyelem a királyválasztás

körül teljesített jószolgálatoknak vagy Szeged gazdasági szerepének (só-, bor-, marhakereskedelem stb.) köszönhető-e, nem tudni, de tény, hogy háláját, figyelmét többször is kifejezte. Ezt bizonyítja -- többek között -- az általa kiadott mintegy 15 kiváltságlevél, mely mind becses jogokat és előnyöket biztosított a városnak. Azt mondhatjuk -- különösen amíg Mátyás figyelmének fókuszában a török-ellenes küzdelmek álltak --, hogy Szeged az ország második központja volt.

Mátyás király 1458. évi adománylevele az egyházkegyúri jogokról.

ALBERT GÁBOR:

VII. Edward és az entente cordiale

1901-ben Viktória királynő halálával nemcsak a nagy viktoriánus korszak záródik le, de az a történelmi periódus is véget ér, amit a történészek a "splended isolation" néven emlegetnek. A hagyományos XIX. századi angol külpolitika valóban a fényes elszigeteltség politikája. Anglia a legnagyobb gyarmatbirodalom, a világon egyedülálló hadiflottával rendelkezik. Az európai politikába mindaddig nem szól bele, amíg az erők egyensúlya /balance of power/ fel nem bomlik.

A századfordulóra azonban felbomlik ez az európai egyensúly. Németország gazdaságilag annyira megerősödik, hogy vasérctermelésben még Angliát is megelőzi. Mint új rabló, a világ újrafelosztásáért száll harcba. A német flottaépítési programmal veszélybe kerül Anglia tengeri hatalma és ezáltal gyarmatbirodalma. A "cethal" szövetségesek után néz.

Itt lép be a történetbe VII. Edward angol király, ugyanis akár hihető, akár nem, a király nevéhez fűződik annak az angol-francia szövetségnek a megkötése, melyet entente cordiale néven ismerünk. Azért is hihetetlen számunkra ez, mert tudjuk, hogy az angol polgári forradalom óta a király uralkodik, de nem kormányoz. Anglia államformája alkotmányos monarchia, de bármennyire is nagy a parlament politikai hatalma, a XIX. században is van példa arra, hogy a királyi hatalom megerősödik (Albert hercegre, Viktória királynő férjére gondolhatunk, aki egy ideig még Palmerstont is félreállítja).

Ettől függetlenül a XIX. századi angol politikát Robert Peel, Palmerston, Gladstone, Disraeli, Salisbury nevei fémjelzik.

De térjünk vissza: ki is volt VII. Edward? 1841-ben Albert herceg és Viktória királynő házasságából született a Szt. Jakab Palotában. 25 napos korában megkapta a walesi hercegi címet. A trónörökös gyermekkorára nem felhőtlen. Hiába tanítják kiváló tanárok, hiába apja felvilágosult szelleme, a szórakozást mindennél, még az uralkodásnál is jobban szereti. A walesi herceg már fiatal korában nagy utazó, bejárja Európát, 1860-ban Kanadát és az USA-t. Az Államokban nagy népszerűsége tesz szert, miután Virginiában meglátogatja George Washington sírját. 1861-ben Írországhoz az írek ellen harcol. A táborban egy színésznővel létesít közelebbi kapcsolatot. Edward kicsapongásait nehezen tűri az édesanyja, Viktória királynő. 1863-ban Edward váratlanul feleségül veszi Alexandra dán hercegnőt; 1864-ben összetűzésbe is kerül anyjával a Schleswig-Holstein kérdésben. Amikor Garibaldi Londonban jár, nemcsak a londoni tömeg, de Edward is szimpatizál az olasz forradalmárral. Végképp elidegenedik anyjától a trónörökös.

1901-ben, mint a Szász-Koburg-Gotha dinasztia tagja, VII. Edward néven kerül a trónra, és 1910-ben, rövid betegség után hal meg. VII. Edward az európai divatdiktátor, aki a női nem, a hazardjáték (egy alkalommal csalással vádolják egy összejövetelen), a társasági élet megszállottja, már 59 éves, amikor trónra kerül. Társaságában nemcsak arisztokratákat találunk, de zsidó bankárokat, sőt sportembereket is. (Maga is kiváló sportoló, egy ízben a híres epsomi derby nagydíját is megnyeri.)

Trónrakerülésekor Edwardnak egyik legsürgetőbb feladata Anglia külpolitikájának újragondolása volt. A századfordulón ugyanis Angliában nem a francia szövetség a népszerű, hanem a német. Az elképzelések szerint, ha Németország, mint szárazföldi hatalom összefogna Angliával, a tengeri hatalommal, tartós béke lenne Európában, és megmaradna Anglia, mint vezető hatalom. Azonban Chamberlain gyarmatiügyi miniszter közeledését a németek visszautasítják, sőt megalázzák Angliát. A németek nem kötnek szövetséget olyan nemzettel, amely a bátor búr nép ellen harcol (angol-búr háború 1899-1902). A másik lehetőség Franciaország; a szövetséget azonban akadályozza ellentétes gyarmati politikájuk. 1898-ban Szudánban már-már háborúra kerül sor, de a franciák meghátrálnak (Fashodai incidens). A francia külügyminiszter, Delcassé már

hajlik a megegyezésre, és francia-angol közbenjárás után VII. Edward hivatalos látogatást tesz Loubet köztársasági elnöknel Párizsban.

1903. május 1-jén érkezik meg az angol uralkodó, aki már korábban is szívesen járt francia földön. A nacionalizmustól átítatott franciák kárörvendően kiáltják: Éljenek a búrok! Le Angliával! VII. Edward azonban nem zavartatja magát, színházba jár, fogadásokon vesz részt; a lebilincselő modor és az intelligencia hat a franciákra. "Nem tudom mi ütött a párizsiakba. Az első nap jól viselték magukat, a másodikon már valamivel melegebb érdeklődést mutattak, a harmadik nap pedig katasztrofális volt: egyenesen megéljeneztek a királyt." -- írja egy francia újságíró. A látogatás hatására 1904-ben aláírják az entente cordiale-t, melynek lényege, hogy Marokkó francia, Egyiptom pedig angol érdekszférába kerül.

A szerződés aláírása után Edward még több Európai fővárosban is látogatást tesz. Az entente cordiale teljességét az angol-orosz szerződés zárja le (hármass antant). Az angol-orosz ellentétek a Közel-Keleten jelentkeznek ugyan, de Perzsiát a két hatalom érdekszférájára osztják, Afganisztán és Tibet angol befolyás alá kerül. VII. Edward 1908-ban még egy baráti látogatást tesz II. Miklós cárnál Tallinban. Az angol-francia-orosz szövetség bezárja a kört a központi hatalmak körül.

VII. Edward a boldog békeidők kiemelkedő államférfia volt; egész Európában Edward, a békeszerző néven ismerik; egy korabeli angol dal így emlékezik róla:

"There'll be no war, as long as there's a King
like good King Edward."

KERSNER ÁKOS:

"Felperzselt múlt és bizarr jövő"

Esterházy Péternek tették fel nemrégiben a kérdést: most, mikor a Pártállam kimúlni látszik, s vele az ellenzéki attitűd is eltűnőben -- lehet-e (a régi módon) írni?

Hiszen a CÉLPONT, az ellenzékiesség attribútuma: az élet egészét átható, befolyásoló, már-már misztikus Hatalom vált semmivé, használhatatlanná téve az eddigi jelzések, utalások, sejtések finom hálóját, megszüntetve az író és az értő olvasó titkos -- a hatalom háta mögötti -- összekacsintását, a cinkosságot, az egész dolog késői "partizánromantikáját". Van-e hát miről írni? E. P. azt felelte, igen, hogynem, most van igazán miről. Mostantól az író író lehet, nem kell végre politikust játszania, eltűnhet a kénytelen vállalt váteszi kötelezettség, a bújtatott nemzetfelrázó stílus, eltűnhetnek a parabolák és példázatok, az irodalom felszabadulhat a szinte kötelezővé vált ellenzéki motívumrendszer alól.

Menyhárt Jenő, alternatív zenénk egyik pregnáns alakja a maga műfajáról ennek épp az ellenkezőjét nyilatkozta -- szerinte a hazai avantgard zene meghalt, hiszen magyarországi alapállása, az ellenzékiesség élménye tűnt el.

Milyen volt ez a mára "halottnak" nyilvánított zene? Leginkább azt mondhatnánk: a 90-as évek válságának direkt, expresszív, "populáris" kifejezője. Egy életérzés megjelenítője volt, amely tűnhetett -- a hatalom ügyes manipulációinak, demagógiájának eredményeképp -- egy deviáns, "a dolgozó szocialista nép" egészétől idegen kisebbség zavaros, anarchista, nihilista életérzésének. Ez a világlátás alapvetően pesszimista, hiszen a punk NO FUTURE mentalitásából indul, s az orwelli, zsanjatyini negatív utópiák gondolatrendszerét magába olvasztva, a 80-as évek hazai viszonyainak elkésérítő és lesújtó vonásait kiemelve az elnyomottság, az elhallgattatottság érzését növeszti totálissá. A mindenkori Hatalom természetrajzát adja. Ez a Hatalom könyörtelen, kozmikus befolyású -- "a halál az állam szolgálatában áll", ugyanakkor pitiáner módon kicsinyes is.

A hazai avantgard művei hangsúlyozzák a lázadás szükségességét, ugyanakkor bizonyosak a bukásban is:

"Nullára csökkent az esélye annak, hogy győzz
Nem maradt túlélő, legjobb, ha magadra lössz."

Orwell 1984-e elevenedik meg:

"Agyamban kopasz cenzor ül
Minden szavamra ezer fül
Nem nyerhetek, nem veszthetek
Ha nem leszek, hát nem leszek."

Mi, akik a 80-as években már gondolkodó embernek tudtuk magunkat, túl erősnek, túl sötétnek látjuk ezt a képet, hiszen mi a viszonylagos jólét s az atyai hatalom kádári Magyarországot ismertük. Ilyennek ismerhettük, hiszen ellenvélemény nem, vagy csak ritkán volt, az ellenérvek kicsorbultak az "aczélos politika" gigászi pajzsán.

A nézeteit nyíltan vállaló ellenzék már más Magyarországot ismerhetett meg:

"Kapuban várnak
Lesnek utánad
Szobádban járnak
Lőnek utánad
Ezek mindenre képesek
Ezek mindenre képesek!"

Ennek az ellenzéknek az oldalvizén hajózott a hazai alternatív zene; attól elválaszthatatlannak hitték sokan. Dalszöveg nem lehetett anélkül, hogy benne szovjet-, kommunista- vagy államellenes felhangokat ne fedeztek volna fel a hallgatók. (Jó példa erre a következő rész:

"Nem vagy még egészen jól
Nagy Testvéred eljön érted."

"Értelemszerűen" mindenki a Szovjetuniót gondolta a Nagy Testvérnek, holott mára a szerzőtől tudhatjuk, hogy a Nagy Testvérben a Halált kell tisztelnünk. Ennyit a félreértésekről, a mindenáron belemagyarázásokról.)

Ez a zene a másként gondolkodó, ultraradikális fiatalok zenéje volt, akiket a NO FUTURE mindenttagadásán kívül az ellenzékiesség kelet-európai romantikája, a különállás, a másság "vagánysága", a ki-mondás és mást-mondás borzongató bátorsága is vonzhatott.

Ez a zene lázadás a Hatalom ellen, amely mintegy jelképe az elrontott világnak, de nem egy vele -- csupán szelete annak. Csak egy szög a keresztfán.

Az emberek "kísérleti állatok", gépek, kilúgozott, agy mosott lények, de isten sincs -- csupán "unalmas tetem az oltárokon". A pusztulás kozmikus, a túlcivilizált világban a természet is megszűnik -- "a civilizáció túltesz az életen". Az ember identitását veszti:

"Adó vagyok, de valami zavar
Csehszlovák vagyok, de délen élek
Ezt a környéket itthagynom hamar."

S szinte a vegetáció szintjére csúszik:

"Nem törődöm semmivel, mégis valahogy itt vagyok
A létezés már félsiker, s magam vagyok..."

Környezete lehangoló:

"Ez nem a Washington Avenue
Ez csak egy vacak kis álom"

Elvágódása erős, de másutt sem jó, illetve a másutt -- az abszurd:

"Elmennék innen, de nem mehet mindenki a Holdra."

v. "Mi úgy megyünk el innen,
Mintha itt sem lettünk volna,
Mint a katonák a háborúban,
Úgy tűnünk el sorban."

Nincs múlt -- "rozsdás város a történelem", és nincs jövő -- "a jövő előttünk romokban hever, és ha nem akarjuk, nem jön el. Csupán a szörnyű, végtelen és leküzdhetetlen jelenbe merevedett orwelli, groteszk világ van -- remény és célok nélküli élet. Armaradék reakció a lemondás, az önfeladás, a teljes passzivitás:

"Ne élvezz és ne védekezz
Nem élet ez, nem élet ez!"

v. "Arccal a sárban na kérdezz, ne tiltakozz!"

Az emberből végül ez marad:

"idegen vagy aki valahogy ittragadt"

v. "rákkeltő lettél, gyűlölnék amerre mész"

Ebben a remény és célok nélküli világban valami menedéknek csak kell lennie -- ez lehetne a szerelem, de a szerelem is megfertőződött,

holt tetem lett, önmaga karikatúrája:

"Hello baby, te nyomorult állat,
Soha nem akartam különbet nálad.
Eléd állok, megszerezlek,
Hihetetlen, hogy nem szeretlek.
Nem szeretlek, nem szeretlek,
De hogyha eltűnsz, megkereslek."

A megjelenítés pátosz nélküli, hideg, pontos leírás.

A leplezett kétségbeesés könyörtelen, rideg, taszító képekbe fordul -- gondolhatnánk, túlérzékenység, a 80-as évek emberi, gazdasági, politikai problémáinak mimóza módon való megélése jelentkezik itt. Pedig ha jobban megnézzük, saját szorongásainkra, valószínűleg át nem élt, de vélhetően bennünk lévő depressziókra ismerhetünk a végletes sorokban.

Nem a szocializmus, nem a 80-as évek, s nem is csak az identitás nélküli Közép-Kelet-Európánk válságát érezzük, hanem a XX. század emberének az egzisztencialisták óta nyilvánvaló problémáit: A belevetettség, a magányt, a dologi szintre redukálódást, s valami óriási bizonytalanságot magunkban. Zavart és elferdült dolgokat, a gúzsba kötöttség és úrben lebegés vadogó paradoxonját. Most, mikor az URH 1980-as száma, A Válassz meg! ördögien aktuális:

"Nincs hangod, használd az enyémet!
A népem lesz, s én a népzenezed.
Szavazz rám és beváltom minden reményed!
Szavazz rám s én üdvözítlek téged!
Szavazz rám! Válassz meg!
Undor és rémület fog el,
Szavazz rám! Válassz meg!"

Félek, vitatkoznom kell Menyhárt Jenővel -- az avantgard zene nem halt meg, legfeljebb célpontja változott. A kiváltó ok -- a Hatalom -- új álarcot öltve ismét köztünk jár. Jertek, boldog 90-es évek!

Téka

BRAY-SWANSON-FARRINGTON:

AZ ÚJVILÁG

A múlt születése sorozat legújabb kötetének szerzői Észak-, Közép- és Dél-Amerika történelmét, a lenyűgöző indián kultúrák kialakulását követik nyomon a régészeti feltárások eredményeinek segítségével az i.e. 26000-től kezdve a spanyol hódításokig. Részletekbe menően foglalkoznak a vadászó-gyűjtögető hordák életével, a földművelés kialakulásával csakúgy, mint például a rejtélyes módon elnéptelenedett, Chaco-kanyonbeli, egykor társadalmi és szertartási központul szolgált hatalmas pueblotelepüléssel. Nem kevésbé alapos az az ismertetés, amely az i. sz. 200 és 800 között virágzó városállam, Teotihuacán kultúrájáról, a tolték-maja civilizáció fénykoráról, a Tollas Kígyó-áttal alapított Chichén Itzáról vagy a híres azték fővárosról, a "szívvel és vérrel táplálkozó" Huitzilpochtli isten uralta Tenochtitlánról szól. Am éppígy szó esik a könyvben a csodálatos Inka Birodalomról, a 2700 méter magasan, szemkápráztató természeti környezetben fekvő Machu Picchuról, röviden: azokról a magasan szervezett ősi kultúrákról, amelyeket az európai hódítók évtizedek alatt romba döntöttek. Külön fejezet foglalkozik az Újvilágról tudósító első híradásokkal, egyházi krónikások és tudós utazók leírásával, a modern régészeti kutatómódszerek kialakulásával, többek között a légi fényképezéssel, amely nélkül számos, őserdők mélyén rejtőző, fontos emlék mind a mai napig feltáratlan maradt volna.

(Helikon Kiadó. 1989.)

(Részlet a könyv előszavából)

Anekdotakincs

G. B. Shaw egyik színművének bemutatóján a függöny elé lépett, hogy megköszönje a viharos tapsokat. A karzaton azonban valaki állandóan füttyült. A szerző egy kézmozdulattal elhallgattatta a tapsolókat, és barátságosan felszólt a fütty-koncertezőnek:

- Kedves barátom, én teljesen egyetértek önnel, de mit tehetünk mi ketten az egész közönséggel szemben.

x

Paul Verlaine az alkohol túlzott fogyasztása miatt kórházba került. Kezelőorvosa, hogy meggyőzze őt az alkohol káros hatásáról, a következőket mesélte el betegének:

Mi itt a kórházban kísérleteket végeztünk egy sertéssel, mégpedig úgy, hogy állandóan abszint-injekciót adtunk neki. A sertés mája olyan fekete lett, mint a szén, és a szíve egészen deformálódott.

Verlaine méltatlankodva félbeszakította:

- De hát ki mondta önnek, hogy az abszintet a sertések számára gyártják?

x

II. György angol király kérdezte egyszer James Wilkestől, egy ellenzéki újságírótól:

- Mit gondol, Wilkes, akasztófán fog ön meghalni vagy bujakórbán?

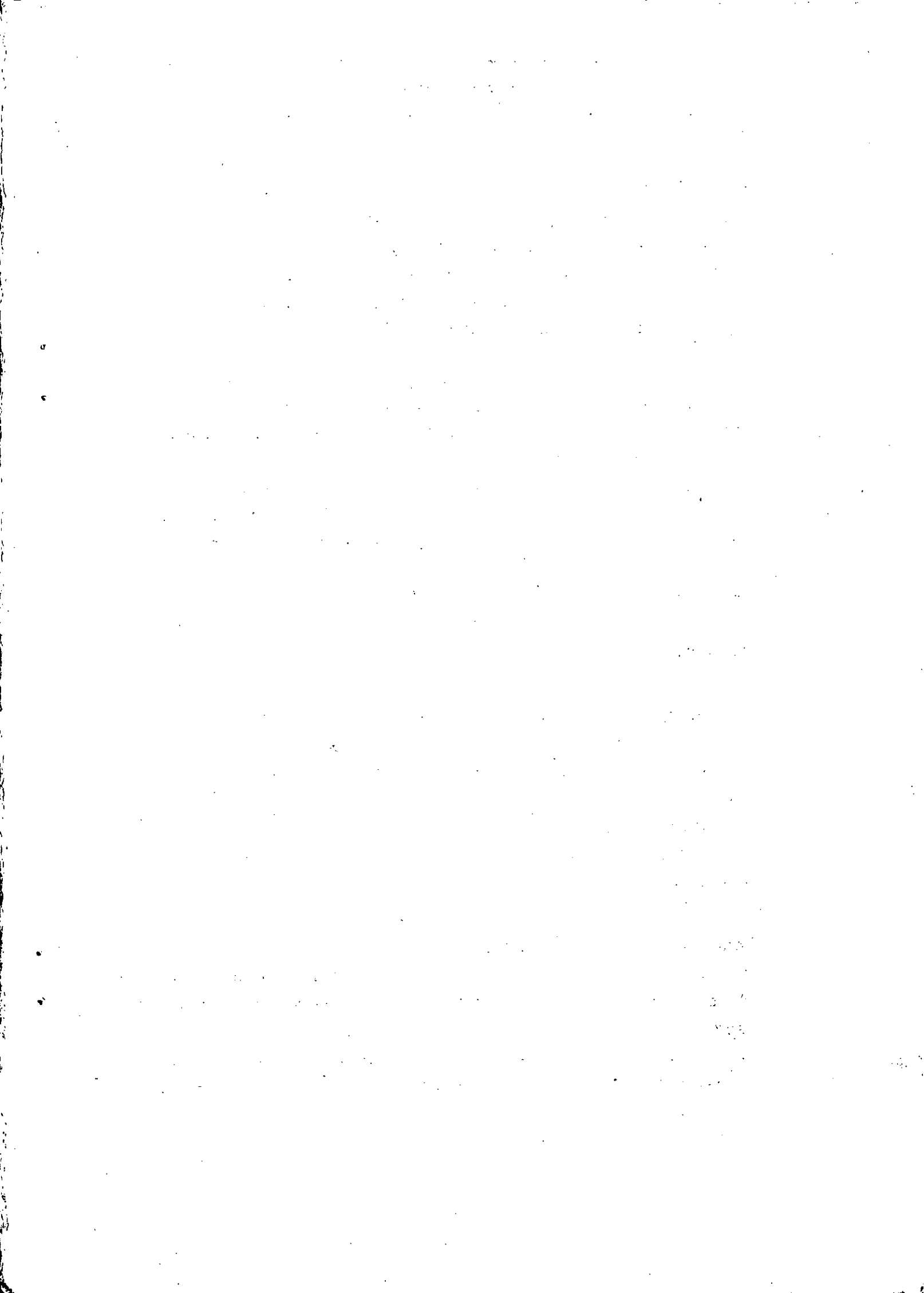
Wilkes vállat vont:

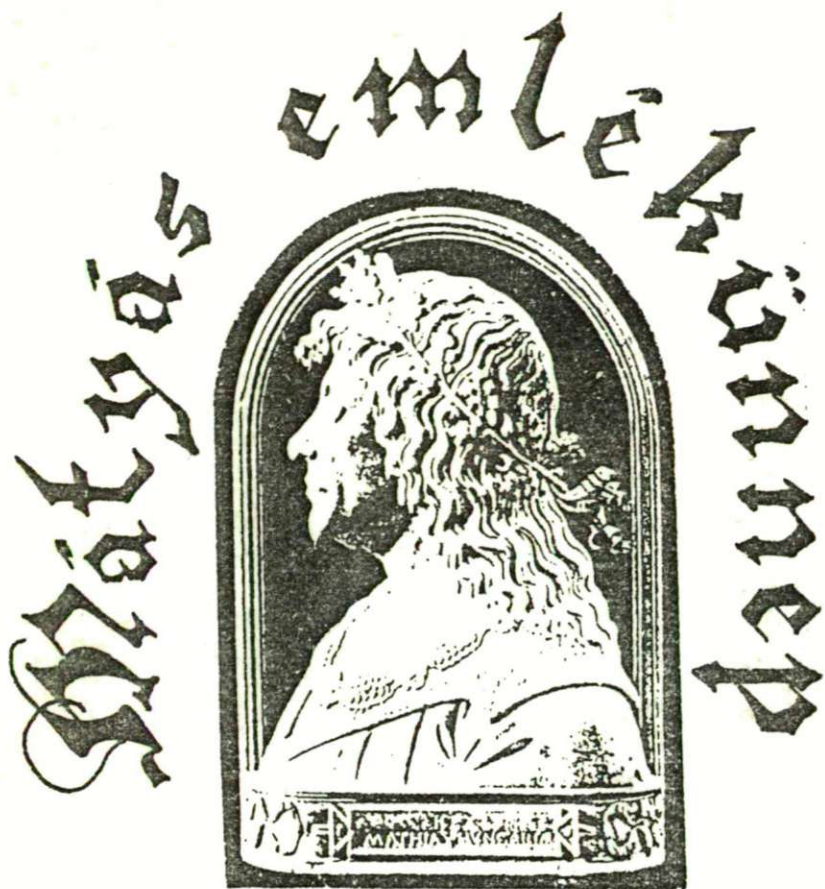
- Attól függ, Sire, hogy az ön politikájával adom-e össze magam, vagy az ön ágyasaival?

x

Móra Ferenc mondta a festészetről:

- Ami meztelen, de sovány, és sok mindenféle gyümölcscsel van körülvéve, az renaissance. Ami még meztelenebb, de kövér, az leginkább barokk, ha sisakja is van, akkor egészen bizonyosan az. Ahol nagykalapos kisasszonyok illetlenül hintáznak és előttük rövid bugyogós csordapásztorok hasálnak a fűben, az rokokó.

A Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
1990. március 29-én
jubileumi megemlékezést rendez
Hunyadi Mátyás
halálának 500. évfordulóján.

A megemlékezés programja:

- 9 h. Ünnepi szeminárium
/történelmi előadó/
Kancsár Attila III. évf. magyar-történelem szakos hallgató
Mátyás német politikája -
Dr. Sulyok Hedvig főiskolai adjunktus
Mátyás és Itália
Papp Sándor IV. évf. magyar-történelem szakos hallgató
A török kérdés Mátyás korában
Olajos Terézia I. évf. magyar-történelem szakos hallgató
Mátyás "cseh" zsoldosai
Sümegei József főiskolai tanársegéd
Mátyás egyházpolitikája
- 11³⁰ Koszorúzás Mátyás szegedi emlékműveinél
/Havi Boldogasszony templom, Nemzeti Pantheon/
- 16 h. "Mátyás király Szögedében"
/Jelmezes felvonulás a Kárász utcán/
- 18 h. "Királyi fogadás"
/Topolya Sportcsarnok: Mátyás emlékműsor. -- Közreműködnek az
Ének-Zene és a Történettudományi Tanszék hallgatói. /Rendezők:
Sümegei József és Nyulassy Ágnes főiskolai tanársegédek./